

Vinko Vodopivec

RAZUMEVANJE SAMNITSKIH NAPISOV

Abstract

UNDERSTANDING OF SAMNITIAN INSCRIPTIONS

Samnitian inscriptions are South of Umbrian and South-East of Etruscan and are nearly close to Messapian. The inscriptions treated more or less qualified people from various fields. These are primarily recognized linguists who do not understand the inscriptions and Slovenian researchers who understand the inscriptions on the Slovenian basis. In detail is treated Kollar's selection.

Slovenian proves to be an extremely archaic language and its many dialects is an excellent tool for studying the oldest Slovenian records. More than 92% of the inscriptions with excellent transliteration and more than 96% inscriptions with excellent translations provides unambiguous results and successful completion of transliteration, reading, translation and dictionary.

Uvod

Obravnavan je le Kollarjev izbor samnitskih napisov [1], ki obsegajo 27 napisov, ki vsebujejo 237 besed in 626 črk.

NAPISI

V tabeli 1 prikazujem število napisov Kollarjevega izbora, ter število v njih prepoznanih besed in črk.

Tabela 1: Število napisov ter v njih prepoznanih besed in črk

Napisi	Število napisov	Število besed	Število črk
Izbrani napisi	27	237	626

Povprečna dolžina samnitskih napisov je $626 \text{ črk} / 27 \text{ napisi} = 23,19 \text{ črk}$ ali $237 \text{ besed} / 27 \text{ napisi} = 8,78 \text{ besed}$. Povprečna dolžina napisov je zaradi skromnega izbora večja od mesapskih napisov z 21,48 črk ali 7,72 besed, od etruščanskih napisov z 20,72 črk ali 6,71 besed in večja od venetskih napisov z 18,71 črk ali 5,76 besed, od starofrigijskih z 10,68 črk ali 4,19 besed in večja od retijskih napisov z 10,51 črk ali 3,5 besed.

Povprečna dolžina samnitskih besed je $626 \text{ črk} / 237 \text{ besedami} = 2,64 \text{ črke}$. Povprečna dolžina besed je najmanjša. Slede mesapske s 2,78 črk, starofrigijske z 2,81 črk, retijske z 2,95 črk, etruščanske z 3,09 in venetske z 3,25 črk [2-6].

Primerjava prečkovanj

Zaradi majhnega obsega napisov podajam v tabeli 2 le pregled črkovnih znakov za posamezne skupine. Tri črke F so prištete h črki V, Črka Y pa je upoštevana kot črka I.

Upoštevane so jezikovne skupine:

SLO	vse črke navedenih slovenskih besedil	14,264.113 črk	[7]
LAT	vse črke navedenih latinskih besedil	1,027.885 črk	[8]
VEN	vse črke venetskih napisov brez pon. in obj. delov	7.879 črk	[9]
RET	vse črke navedenih retijskih napisov	2.301 črk	[10]
FRI	vse črke navedenih starofrigijskih napisov	2.438 črk	[11]
MES	vse črke navedenih mesapskih napisov	6. 507 črk	[12]
E-V	vse črke Kollarjevega izbora etruščanskih napisov	3937 črk	[13]
SAM	vse črke Kollarjevega izbora samnitskih napisov	626 črk	[14]

Tabela 2: Primerjava števila posameznih črk

ČRKE	Števila							
	VEN	SLO	RET	FRI	MES	LAT	SAM	E-V
A	738	1493812	313	402	1177	94413	68	579
B	62	276435	18	39	136	15995	6	47
C	86	305818			1	42410	1	130
D	131	483353	12	67	244	28209	21	6
E	677	1529542	194	263	695	122232	76	390
G	175	233506	59	34	86	11908	10	7
H	31	149351	21		2	8589	11	27
I	1370	1955896	456	338	921	103853	85	466
K	260	528202	82	109	114	21394	23	79
L	240	712366	120	51	271	32597	28	334
M	248	471258	42	101	143	55881	39	113
N	542	902311	139	131	375	63007	33	285
O	991	1296149	11	196	525	58076	6	144
P	100	481082	71	33	108	28121	21	107
R	366	714326	100	79	359	69091	31	246
S	469	720550	140	217	465	82429	61	266
Š	59	142079	31		72	0	1	61
T	719	617265	199	194	528	85192	41	197
U	308	306424	216	81	43	88823	40	281
V	284	552382	68	103	125	15620	24	131
Z	23	392006	9		117	45	0	41
SKUPAJ	7879	14264113	2301	2438	6507	1027885	626	3937

Izvedem le primerjavo prečkovanj samoglanikov in utežno primerjavo posameznih glasov, kar je prikazano v tabeli 3 in 4.

Primerjava deleža samoglasnikov.

Tabela 3: Primerjava deleža samoglasnikov

Jezik	PYR	SAM	E-V	VEN	MES	SLO	LAT
Samoglasniki: a, e, i, o, u	49,06	43,93	47,24	51,84	51,65	46,15	45,47
Razlika	5,13	0,00	3,31	7,91	7,72	2,22	1,54

- Samnitskim napisom je najbližje latinščina, nekaj bolj oddaljena je slovenščina, potem etruščina, na večji razdalji pa so pyrgijski, mesapski in venetski napisi.

Primerjava prečrkovanj je izvedena tudi z utežnimi deleži posameznih skupin glasov za iste jezike in napise ter je podana v tabeli 4.

Posamezno razmerje je izračunano kot razlika posamezne skupine do deleža samnitskih črk SAM, pomnožena z njegovim deležem.

Tabela 4: Primerjava jezikov po utežnih razmerjih posameznih skupin glasov

Jezik	PYR	SAM	E-V	VEN	MES	SLO	LAT
Samoglasniki: a, e, i, o, u	49,06	43,93	47,24	51,84	51,65	46,15	45,47
Razmerje	225,36	0	145,41	347,49	339,14	97,52	67,65
Zvočniki: m, n, l, r, v	27,50	24,76	28,17	21,32	19,57	23,50	22,98
Razmerje	67,84	0	84,43	85,17	128,50	31,20	44,07
Zveneči soglasniki b, d, g, z, ž	2,81	5,91	2,57	4,96	8,96	9,71	5,46
Razmerje	18,32	0	19,74	5,61	18,03	22,46	0,66
Nezveneči soglasniki	20,63	25,40	22,02	21,88	19,82	20,64	26,09
Razmerje	121,16	0	85,85	89,41	141,73	120,90	17,53
Vsota razmerij	432,68	0	335,43	527,68	627,40	272,08	129,91

- Samnitskim napisom SAM sta po črkah najbližja latinski in slovenski jezik, slede etruščanski, pyrgijski, venetski in mesapski jezik. Mesto sta zamenjala le venetski in mesapski jezik.

Primerjava prevodov

Delovni hipotezi

Delovni hipotezi, ki sta bili uporabljeni pri podrobni primerjavi različnih prečrkovanj in branj istih napisov, pri obravnavi ertuščanskih napisov nista uporabni in sta ustrezno preoblikovani podobno kot pri retijskih napisih:

- Verjetnost prečrkovanja je ocenjena glede na število znanih in glede na število dodanih in v prevodu uporabljenih črk.
- Verjetnost prevoda je ocenjena glede na znani pomen predvsem daljših in pogostejših besed in glede na smiselni prevod celotnega napisa.

Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečkovanj in prevodov

Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečkovanj in prevodov so enaki kot pri dosedaj obravnavanih napisih in so podani v tabeli 5 [9-13].

Tabela 5: Kriteriji ocenjevanja verjetnosti prečkovanj in prevodov

Ocena	Verjetnost prečkovanj v odstotkih	Verjetnost prevodov v odstotkih
odlično	> 0,85	> 0,80
prav dobro	> 0,70	> 0,60
dobro	> 0,55	> 0,40
zadostno	> 0,40	> 0,20
nezadostno	< 0,40	< 0,20

Delitev zveznega besedila in prevodi

Razumevanje jezikoslovcev

Razumevanje jezikoslovcev je vezano na poljubna imena, saj praviloma ne podajajo smiselnih prevodov ampak le predvidevanja, saj naj bi napisi večinsko vsebovali rodbinska ter moška in ženska samnitska imena. Značilna je popolna odsotnost analiz pogostosti, ki so bistveni temelj razbiranja vseh neznanih jezikov.

Delitev praviloma zveznega besedila

- delitev pri znanih besedah,
- delitev pri znanih in pogostih okrajšavah.

Delitev zvezno pisanega besedila je pri znanih daljših besedah ustrezna in zelo zanesljiva, medtem ko je delitev pri znanih krajših besedah praviloma le zanesljiva. Pri okrajšavah je možno upoštevati delitev kot pravilno le z dobrim razumevanjem celotnega smiselno prebranega dela napisa ali celotnega besedila.

Dosedanja razumevanja

Samnitske napise je obravnavalo več avtorjev od katerih je najpomembnejši Jan Kollar, ki podaja tudi stvarno razumevanje [1].

Pogostejše besede

Za ocenjevanje ustreznosti prevodov so pomembne pogostejše besede, ki imajo zaradi pogostosti večjo verjetnost in s tem povečujejo verjetnost ustrezne delitve zveznih napisov in njihovih prevodov. Značilne in vsaj dve-črkovne besede so prikazane v tabeli 6. Pri vsaki skupini zapisanih besed, ki se nizajo v začetnem stolpcu, je v vrstici za prevodom po vrstnem redu za vsako besedo podano tudi njihovo število v besednjaku samnitskih besed, na koncu pa še njihovo skupno število.

Tabela 6: Pogoste in vsaj dvečrkovne samnitske besede [14]

Zapisane besede	Prevodi	Posamezna števila besed	Vse
ai, ia, nea, nia, san	aja, leži,	3, 1, 1, 1, 1	7
eis, gev, ial, ies, iiu, ioi, kes, ui, vh	ais, joj	4, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	12
ara, iri, ra, rei, rie	raj	2, 1, 1, 1, 1	6
ati, maat, mame	ata, mama	1, 1, 1	3
sta, us	ustani	1, 1	2
hie, ke, kla, klum, ta, ti, tte	tu, tam,	2, 1, 1, 1, 2, 1, 1	9
adii, ge, sl	gre, šel	1, 3, 1	5
ei	je	2	2
ege, gaa, mai, me, mi, mie, mn, nas, nei, nie	moj, meni,	1, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 1, 1, 1	13
frun, mar, pestlum	skrb, nega	1, 2, 1	4
vel, velu, vlkhna	velik	1, 1, 1	3
is, iss	isti	8, 1	9
herine, mul, mulu	veren	1, 1, 1	3
epe, fin, mik, vesul	čeden	1, 1, 1, 1	4
ak,aku, al, ekk, pa, sae, ul	ali, in, če	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	7
nis, si, sim, sima, su, ti, tiu, tou	si, nisi	1, 1, 4, 1, 1, 5, 1, 1	15
bm, buva	bo, bova	1, 1	2
da, de, hei, ka, pak,	da, ko,	1, 1, 1, 3, 1	7
la, le	le	1, 1	2
rs	res	1	1
nt, nut	noter	1, 1	2
niu, nov, nv	nov	2, 1, 1	4
kure, kuru	kuri	1, 1	2
sei, seies	sej	1, 1	2
mara, marai	rad	1, 1	2
sa	se	1	13
bait, poterem, uri	tera	1, 1, 1	3
fed, umea, vad, vue	ve	1, 1, 1, 1	4
up, ups	up	2, 1	3
med, mt	med	3, 1	4

- Obseg obdelovanih napisov je majhen, zato so tudi pogostosti posameznih besed manjše.

- Pri samnitskih napisih se najpogostejša beseda IS s pomenom isti se pojavlja 8 krat, TI s pomenom ti se pojavlja 5 krat, SIM s pomenom sem se pojavlja 4 krat, EIS s pomenom ajs se pojavlja 4 krat, AI, GE, KA, in MED s pomeni: aji, gre, ko in med se pojavljajo po 3 krat.
- V etruščanskih napisih so najpogostejše besede LA - 32 krat, TI - 18 krat, AR - 16 krat, MI - 14 krat, AU - 12 krat, TULAR, RIL in ROI pa se pojavljajo 11 krat.
- V venetskih napisih pa so najpogostejše besede: IOI – 71 krat, TI – 49 krat, VI – 44 krat, IAI 40 krat, KOS – 35 krat, VAN – 30 krat in OS 26 krat.
- V retijskih napisih so najpogostejše besede: pa TI – 33 krat, TU – 22 krat in SI – 13 krat, II – 13 krat, NA – 11 krat, GA – 10 krat in LE – 9 krat.
- V starofrigijskih napisih so najpogostejše besede: OS – 31 krat, TI – 19 krat, SI – 15 krat, ATA – 15 krat, TA – 15 krat, TE – 15 krat in NA – 13 krat.
- V mesapskih napisih so najpogostejše besede: IEI – 125 krat, TA – 80 krat, DA – 69 krat, OS – 38 krat, TI – 25 krat, TE, 22 krat in VAS – 19 krat.

Prikaz in utemeljitev pomena posameznih pogostih besed

Zaradi manjšega obsega podajam le splošno primerjavo. Samnitski napisi imajo sicer onostransko usmeritev, vendar so praktične narave in prevladujejo besede pokojniku in besede žalosti, vse pa v oznanjaju skupnosti živih in mrtvih.

Usmeritev je pokopne narave, tu so podobni mesapskim napisom, po praktičnosti in značaju pokopavanj pa so bližje etruščanskim napisom.

Primerjava značilnosti obravnavanih besedil

Primerjava najpogostejših besed

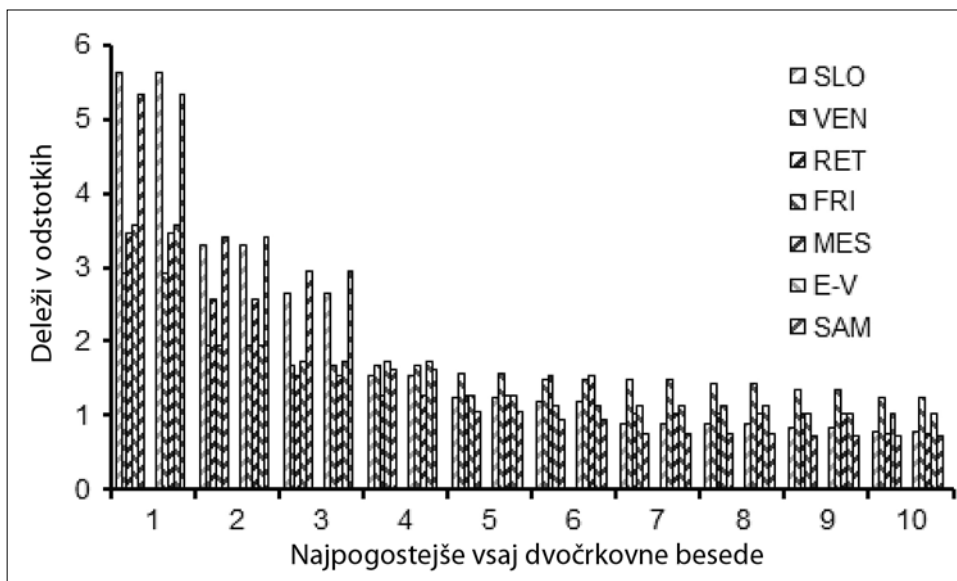
V poglavju 5.2.1 Rast besednega zaklada je tudi tabela 35 z najpogostejšimi besedami obeh vzorcev z njihovimi deleži [7], zato primerjamo tudi na tej osnovi. V tabeli 7 in grafu 1 je 10 najpogostejših vsaj dvehčrkovnih besed v slovenskih besedilih ter v venetskih, retijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih napisih z njihovimi deleži.

Tabela 7: Deset najpogostejših vsaj dvehčrkovnih slovenskih, venetskih, retijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih besed z njihovimi deleži

SLO	je/5,63	in/3,31	se/2,65	da/1,56	na/1,24	so/1,19	pa/0,91	ne/0,90	ki/0,84	bi/0,80
VEN	ioi/ 2,93	ti/ 1,94	iai/ 1,69	ego/ 1,69	vi/ 1,57	donasto/ 1,48	mego/ 1,48	kos/ 1,44	Reiti/ 1,36	van/ 1,24
RET	ti/3,47	tu/2,57	si/1,54	ii-je/1,28	ga/1,28	le/1,56	ke/1,03	iti/1,03	ie/1,03	iai/0,77
FRI	os/3,58	ti/1,96	ata/1,73	si/1,73	mi/1,27	da/1,15	na/1,15	ie/1,15	toj/1,04	ak/1,04
MES	iei/5,35	ta/3,42	da/2,95	os/1,63	ti/1,07	te/0,94	an/0,77	ra/0,77	to/0,73	zi/0,73
E-V	la/2,51	ti/1,42	ar/1,26	mi/1,10	au/0,94	tular/0,86	ril/0,86	roi/0,86	ial/0,86	nei/0,71
SAM	is/3,38	ti/2,10	sim/1,69	eis/1,69	ai/1,27	ge/1,27	ka/1,27	med/1,27	mai/0,84	up/0,84

- Medtem ko najpogostejše slovenske besede niso razumljive brez stavčnih povezav razen besede so, je pri venetskih besedilih samostojno razumljivih kar vseh 10 besed, pri retijskih 5 besed, pri starofrigijskih 6 besed, pri mesapskih pa že 7 besed, pri etruščanskih in samnitskih pa zopet vseh 10 besed; vse te besede so odebeljene.
- Slovenski leposlovní vzorci so pretežno povedni, zato so najpogostejše besede JE, IN in SE; venetski so usmerjeni k pokojnikom zato so najpogostejše besede IOI, TI in IAI; retijski so usmerjeni v neposredno delovanje zato so najpogostejše besede TI, TU in SI; starofrigijski pa so usmerjeni tako k pokojnikom kot k delovanju zato so najpogostejše besede OS, TI in ATA, mesapski so izrazito usmerjeni k pokojnim, zato so najpogostejše besede IEI, TA, DA in OS, etruščanski so močno usmerjeni v delovanje, zato so najpogostejše besede LA, TI, AR in MI, samnitski so usmerjeni v delovanje in k pokojnim, zato so najpogostejše besede IS, TI, SIM in EIS.

Graf 1: Deset najpogostejših vsaj dvočrkovnih slovenskih, venetskih, retijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih besed uvrščenih po njihovih deležih

- Deleži etruščanskih in samnitskih besed se pokrivajo z vsemi predantičnimi napisi razen mesapskih besed, ki so bistveno bližji slovenskemu vzorcu.

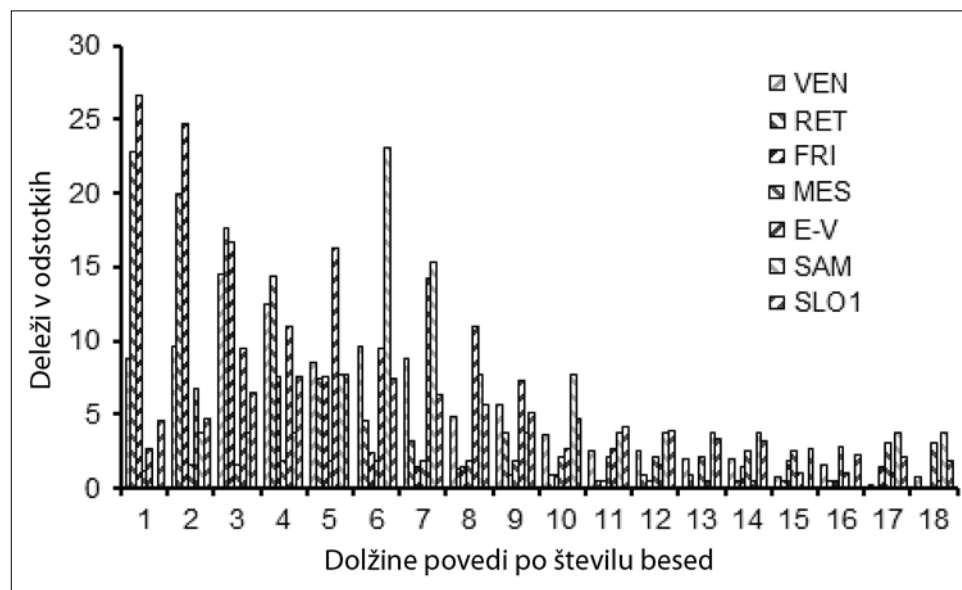
Primerjava dolžin povedi

V poglavju 5.3.1 Dolžina povedi pa je tudi slika 17: Porazdelitev dolžin povedi v besedah za vsak vzorec posebej [7]. Tudi to sliko bomo primerjali z vzorcem samnitskih povedi na Grafu 2, podatki pa so v tabeli 8.

VEN	deleži prebranih venetskih besedil brez pon. in obj. delov po številu besed [9]	
RET	deleži vseh prebranih retijskih besedil po številu besed	[10]
FRI	deleži vseh prebranih starofrigijskih besedil po številu besed	[11]

MES	deleži vseh prebranih mesapskih besedil po številu besed	[12]
E-V	deleži vseh prebranih etruščanskih besedil po številu besed	[13]
SAM	deleži vseh prebranih samnitskih besedil po številu besed	[14]
SLO1	deleži povedi v prvem vzorcu slovenskih besedil po številu besed	[7]

Graf 2: Dolžine povedi venetskih, retijskih, mesapskih, etruščanskih, samnitskih in slovenskih besedil po številu besed. Zaradi preglednosti je graf omejen na povedi do 18 besed.

- Tudi tu je opazna razlika pri zelo kratkih napisih, kjer še posebej izstopajo starofrigijski napisi na keramiki, pa tudi kratki retijski napisi na kosteh, kar je razumljivo, saj je težko primerjati običajno pisano besedo s skromnimi posvetilnimi ali sporočilnimi napisi. Dobro ujemanje venetskih, retijskih in starofrigijskih napisov je le pri 5 besednih povedih, medtem ko mesapski še odstopajo in se približujejo šele pri 8 besednih povedih.
- Etruščanski napisi izrazito odstopajo pri 5 do 9 besednih povedih, ki jih je precej več, daljših in krajših pa je manj.
- Samnitski napisi izstopajo pri 6 besednih povedih, pri 7 besednih pa se izenačujejo z etruščanskimi.

Verjetnosti prečrkovanj in prevodov

Verjetnosti prečrkovanja in razumevanja napisov so za vsak napis posebej podane v Katalogu napisov in prevodov. Ocene so podane na podlagi postavljenih kriterijev. Zbir verjetnosti pa statistično uvršča napise glede prečrkovanj in branj po kriterijih podanih v delovnih hipotezah.

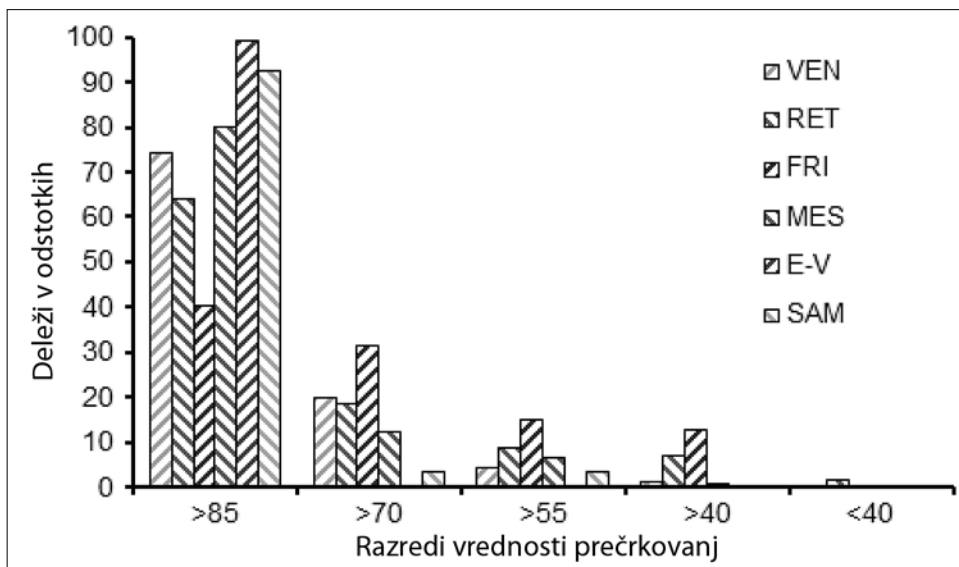
Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prečrkovanj in prevodov so podani v tabeli 8.

Tabela 8: Kriteriji ocenjevanja in verjetnosti prečkovanj in prevodov za 27 napisov

Ocena obdelave	Kriteriji prečkovanj	Verjetnost prečkovanj		Kriteriji prevajanj	Verjetnost prevajanj	
		število	odstotek		število	odstotek
odlično	> 85	25	92,60	>80	26	96,30
prav dobro	> 70	1	3,70	>60	1	3,70
dobro	> 55	1	3,70	>40	0	0
zadostno	> 40	0	0	>20	0	0
nezadostno	< 40	0	0	<20	0	0

- Odlično oceno prečkovanja je dobilo več kot 92 %, upoštevati pa je treba, da so vsa privzeta prečkovanja ocenjena z vrednostjo 0,9.
- Odlično oceno prevodov ima celo več kot 96 % napisov, upoštevati pa je treba izbor, ki zajema pretežno dobro razumljive napise.

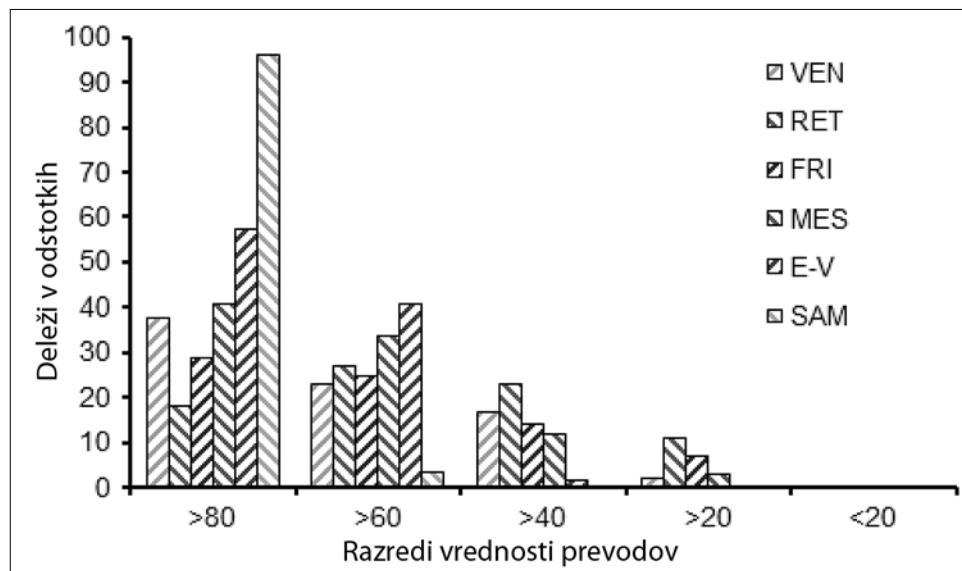
Primerjava verjetnosti prečkovanj venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih napisov je podana tudi na grafu 3.

Graf 3: Primerjava verjetnosti prečkovanj venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih napisov

- Graf kaže daleč najboljše prečkovanja etruščanskih in samnitskih besedil celo v primerjavi z venetskimi in mesapskimi besedili. Razlog je v izboru napisov, saj so vsa privzeta prečkovanja uvrščena v razred odlično.

Primerjava verjetnosti prevodov venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih napisov je podana na grafu 4.

Graf 4. Primerjava verjetnosti prevodov venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih, in samnitskih etruščanskih napisov

- Graf kaže na zelo dobro razumevanje etruščanskih in samnitskih besedil, saj je bistveno boljše od razumevanja venetskih in mesapskih besedil.
- Posebej izstopajo samnitski napisi z izjemno dobrim razumevanjem, kar je posledica skromnega zbora napisov, ki zajemajo po vsebini podobna besedila.

Rezultati prečrkovanj in prevajanj so ustrezni in kažejo na uspešno zaključeno delo. Pri obravnavi starih zapisov ni možno vedno ugotoviti dejanske vsebine, zato sta pri vsakem napisu ocenjena tako verjetnost prečrkovanja kot prevajanja. Možne so vedno izboljšave, ki se bodo pojavile z novimi, doslej še neznanimi besedili in s še izboljšanim razumevanjem še drugih samnitskih napisov.

Katalog samnitskih napisov, besed in prevodov

Na podlagi navedenih pogostih besed so bila zvezna besedila ustrezno deljena na posamezne besede z znanim pomenom. To je omogočilo prevode napisov s pomočjo sedanjega slovenskega jezika. Prevodi so oblikovani tako, da se kar najbolj prilagajajo izvornemu zapisu, zato je besedni red prevoda tak, kot je besedni red v napisu, zato ne zvone sodobno, vendar tako bolje kažejo na jezik tedanjega časa. Vsa besedila so označena s Kollarjevimi oznakami in so zbrana v posebni prilogi Katalog samnitskih napisov, besed in prevodov [2].

Besednjak samnitskega jezika

Na podlagi razumljenih in prevedenih Kollarjevih napisov je sestavljen tudi Besednjak in samnitskega jezika, ki obsega 173 besed, najdenih v Kollarjevih samnitskih napisih. Tudi

v slovarju so podane različice, saj ni možno vedno upoštevati prav določeno vsebino pri tako različnem zapisovanju, kot je razvidna iz zapisa pogostejših in znanih samnitskih besed. Besednjak zajema besede zapisane v originalnem prečrkovanju, njihov pomen v slovenskem jeziku z navedbo preoblikovanja in jezikovne uporabe, pomen v angleškem jeziku, navedbo v katerem zapisu je dana beseda in potrebna pojasnila. Besednjak je pripravljen v posebni prilogi Besednjak samnitskega jezika [14].

Razumevanje jezikoslovcev

Analiza je pokazala, da so celo pri dobrem razumevanju navedenih predantičnih napisov slovnične oblike, ki jih določajo končnice, močno vprašljive. Knjižne oblike so v izraziti manjšini in se šele po več enakih besedah lahko sklepa na ustreznost besednih končnic. Šele dovolj velika zanesljivost prevodov določa tudi ustrezno delitev zvezno pisanih besedil. Šele dovolj zanesljiva delitev pa omogoča ugotavljanje stopnje narečnosti in knjižnosti in šele pri dovolj veliki stopnji knjižnosti in večkrat ponovljenih knjižnih besedah, je možno zanesljiveje ugotavljati tudi slovnične oblike in s tem čase, sklone itd.

Slovnične analize predantičnih napisov bi se lahko vršile na osnovi narečnih besed, ki imajo zelo velik delež, vendar manjka bistvena osnova, saj niti slovenska narečja niso strokovno obdelana. Jezikoslovce čaka izjemno delo pri ugotavljanju narečnih končnic v slovenskih narečjih in njihova primerjava s končnicami v obravnavanih venetskih, retijskih, starofrigijskih, mesapskih, etruščanskih in samnitskih napisih.

Analiza je ponovno potrdila nerazumevanje navedenih skupin predantičnih napisov s strani zahodnoevropskih jezikoslovcev, ki ob nerazumevanju navedenih napisov sklepajo na slovnične oblike in ugotavljajo slovnične podrobnosti kot v znanem knjižnem jeziku. Njihovo »razumevanje« nima dobrih osnov niti v besedah v izbranem jeziku razumevanja, še manj pa v slovničnih oblikah v njim neznanem jeziku pisanem v neznanem narečju. Ob zavračanju možnosti razumevanja navedenih skupin predantičnih napisov s pomočjo slovenskih jezikov, ki so posredno ali neposredno izpričani na njihovih območjih [15-19], ob neustrezni delitvi zveznih napisov, ob upoštevanju poljubnih imen in določanju končnic, in ob nedvoumno napačno izbranem jeziku razumevanja, ostane od njihovega jezikoslovnega obravnavanja le še večinoma ustrezno prečrkovanje.

Naravni izvor imen in priimkov

Besede imajo svoj naravni izvor, saj so ljudje pomensko ubesedili to kar so slišali, videli, opazovali in razumeli, bodisi v naravi ali v medsebojnih odnosih [20-21]. Tudi imena in priimki so nastali na enak način, saj so ubesedene značilnosti posameznikov: hiter, len, hraber, borben, visok, majhen, pošten, tatinski, dober, trd, varčen, zapravljiv, vzdržljiv, mevžast itd. ali pa njihove dejavnosti, sposobnosti, zadolžitve in podobno.

Značilno je, da poljubna imena zahodnoevropskih jezikoslovcev s katerimi pojasnjujejo pomen predantičnih slovenskih napisov, ne kažejo takih naravnih izvorov. To odstopanje od običajnih pomenov priimkov ponovno dokazuje njihovo poljubnost in nerazumevanje na njihovi osnovi. Zopet je opazna odsotnost analiz pogostosti, ki bi morale dokazovati pomen besed ali priimkov in imen v izbranem jeziku razumevanja.

Zaključek

Postopna obdelava celotnega obsega izbranih Kollarjevih samnitskih napisov, opisana v delovnih hipotezah, je omogočila dovolj dobro delitev zveznega besedila in razumevanje prebranih besedil. Mestoma so možna tudi drugačna branja, ki lahko delno spremenijo del prevedenega besedila, celoten pomen pa lahko spremenijo le pri zelo kratkih ali z okrajšavami izraženimi napisi. Celotni izbor prebranih zveznih napisov je zato razumno razdeljen in preveden v slovenski jezik tako, da omogoča nadaljnje poglobljanje v posamezna besedila. Prvič je narejen tudi Besednjak samnitskega jezika, ki obsega vse besede v navedenih Kollarjevih besedilih in navaja napise kjer so te besede. Besednjak omogoča dobro razumevanje že navedenih besedil in ustrezno branje drugih ali novo odkritih besedil v istem ali podobnem jeziku. Odlično oceno prečrkovanja ima več kot 92 % prečrkovanih napisov, odlično razumevanja pa ima celo več kot 96 % prevedenih napisov. Taki rezultati omogočajo nedvoumne rezultate in uspešno zaključeno delo prečrkovanja, branja, prevajanja in besednjaka.

Veneti, Etruščani, Wendi, Reti, Mesapci, Samniti in drugi naši jezikovni predniki, ki so naseljevali večji del Srednje Evrope, so s svojo pisno, gradbeno, religiozno, kmetijsko in tehnično kulturo nedvomno bistveno pripomogli k vsestranskemu razvoju antične kulture, ki je gradila predvsem na njihovi osnovi. Tudi ta jezikovna študija potrjuje, da so samnitski napisi berljivi in razumljivi na slovenskih osnovah. Tudi tu se je pokazala slovenščina z upoštevanjem mnogih narečij kot izrazito arhaičen jezik in zelo dobro orodje za razumevanje teh prastarih napisov.

Literatura

1. J. Kollar, Staroitalija slavjanska, Objevy a dukazy živlu Slavskih, Samniti, Cisarske kralovske dvorske a statni tiskarne, Viden 1853, 785-815.
2. V. Vodopivec, Katalog Samnitskih napisov, besed in prevodov, Objavljeno v tej knjigi.
3. V. Vodopivec, Katalog Etruščanskih napisov, besed in prevodov, Objavljeno v tej knjigi.
4. V. Vodopivec, Katalog retijskih napisov, besed in prevodov, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana 2010, 224-270.
5. V. Vodopivec, Katalog starofrigijskih napisov, besed in prevodov, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana 2010, 313-384.
6. V. Vodopivec, Katalog mesapskih napisov, besed in prevodov, Razbiranje ilirskih jezikov, Jutro, Ljubljana 2011, 197-287.
7. P. Jakopin, Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v Slovenskem jeziku, Doktorska disertacija, Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana, 1999, <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/statopis.html>.
8. G. Tomezzoli, M. Silvestri, Latin Language Database – iz datotek/from data base: Propertius, The Latin Library, The Classics Homepage.
9. V. Vodopivec, Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar, Zbornik 4. mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana 2006, 118 – 144.
10. V. Vodopivec, Zbir retijskih napisov, delitev, prevod in slovar, Zbornik šeste mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana 2008, 118-136.
11. V. Vodopivec, Zbir starofrigijskih napisov, delitev, prevod in besednjak, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana 2010, 288-312.

12. V. Vodopivec, Zbir mesapških napisov, delitev, prevod in slovar, Zbornik devete mednarodne konference, Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana 2011, 87-130.
13. V. Vodopivec, Zbir etruščanskih napisov, delitev, prevod in slovar, Objavljeno v tej knjigi.
14. V. Vodopivec, Besednjak samnitskih besed, Objavljeno v tej knjigi.
15. Julien Cezar, Les actions de l'Empereur ou de la royauté, 17, Les Belles lettres. I, Paris 1932, 143; Glej: I Tomažič, Slovenske korenine, I Tomažič, Ljubljana 2003, 23.
16. M. Alinei, The paleolithic continuity theory on indo-evropean origins, an introduction, *continuitas.com*, Alessandro Peroni, www.continuitas.com/intro.html.
17. M. Alinei, Origini delle Lingue d'Europa, Il Mulino, Ed., Bologna, Vol 1, 1996, Vol 2, 2000.
18. J. Škulj, Etruscans, Veneti and Slovenians – a genetic perspective, Zbornik 3. Mednarodne konference, Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana 2005, 20 – 30.
19. R. Petrič, Venetska teorija in izvor Slovencev, Zbornik 5. mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana 2007, 65-85.
20. L. Sever, Iskal sem prednamce, Dokazi o starožitnosti Slovencev na Dolenjskem zahodu, L. Sever, Turjak 2003, 17.
21. O. Belchevsky, Proto Slavic roots of the European languages were analyzed and confirmed with a new methodology, Principles of conceptual linguistics and their nature-based evolution, Proceedings of eighth International Topical Conference, Origin of Europeans, Jutro, Ljubljana 2010, 7-28.

Povzetek

Samnitski napisi so južno od Umbrov in jugovzhodno od Etruščanov in se že bližajo Mesapcem. Napise so obdelovali bolj ali manj usposobljeni ljudje različnih strok. Predvsem so to priznani jezikoslovci, ki napisov ne razumejo in slovenski raziskovalci, ki razumejo napise na slovenskih osnovah. Medtem ko so že pri prečrkovanju pomembne razlike, pa so bistvene razlike pri razumevanju zapisanih besedil. Podrobno je obdelan Kollarjev izbor besedil.

Slovenščina se izkaže kot izrazito arhaičen jezik in s svojimi številnimi narečji predstavlja izjemno orodje za proučevanje najstarejših slovenskih zapisov. Več kot 92 % napisov dosega odlično prečrkovanje in več kot 96% napisov dosega odlične prevode, kar omogoča nedvoumne rezultate in uspešno zaključeno delo prečrkovanja, branja, prevajanja in besednjaka.